

El pintor Lluís Graner era un home generós, de cor obert i esperit emprenedor que en el conreu del seu art havia guanyat fama i fortuna especialitzant-se en els efectes de llum. Aquesta persistència en *un* mateix tema, encara que amb múltiples variants, no en la forma ni en l'estil, sinó en l'elecció d'escenes i figures, havia fet que molts el titllessin d'amanerat, però era rara la llar burgesa on no hi hagués un dels seus interiors amb un grup que destacava, amb trets ben acusats, sota la claror d'un quinqué; quadres que solien fer companyia als cementiris i paisatges desolats de Modest Urgell i després als jardins de Santiago Russinyol.

Aquest artista havia corregut món i tenia la fal.lera dels espectacles de bona mena, inclinació que volgué posar en pràctica, no planyent-hi iniciatives ni diners, oferint al públic barceloní l'avinentesa de poder-se meravellar amb quelcom d'atraient i original que es diferències per la seva novetat del que es coneixia fins llavors. Va adquirir un local de la Rambla dels Estudis i va muntar-hi una sala de festes que va batejar amb el nom barceloní de Sala Mercè. Va encarregar la decoració a l'arquitecte Antoni Gaudí, que va transformar la sala en una mena de gruta amb les parets blanquejades i convertí pel mateix estil el soterrani en un lloc de sorpreses i atraccions en el qual es veia, en entrar, la figura d'un guardia municipal adormit, que roncava, i en la resta, entre diversos trucs i divertiments, uns grans miralls aplicats als murs exposaven els visitants a topar-hi de cap, si no hi hagués hagut un empleat amatent a evitar-los el perill.

No eren menys puerils els espectacles que se celebraven a la sala de festes, que pecava d'esquifida, perquè Lluís Graner, després de tot,

era home d'una moral escrupolosa que pretenia de fer encomanadissa, i ja era sabut que en aquella casa no s'oferia res que desvetllés malícia ni afectes, de prop ni de lluny, els bons costums propis de la gent entenimentada. Quant a la qualitat, ja era una altra cosa perquè, en aquest aspecte, no hi havia res a objectar.

Constituïen el programa, sempre variat, unes anomenades Visions Musicals alternades amb projeccions de cinema, de pel·lícules anecdòtiques o de fets d'actualitat, a semblança de les que contemplem ara en els televisors i en els noticiaris. En el repertori de les Visions figuraven, entre altres, assumptes com *Montserrat*, *L'Atlàntida*, *Sant Jordi*, *La Mare de Déu* i *La pastoreta*, amb música expressament encarregada als mestres Enric Morera i Joan B. Lambert. Ultra aquestes Visions hi projectaven films humorístics com *El telèfon*, *El mal de queixal*, *Bromada de Carnaval* i altres per l'estil. Cal advertir que totes aquestes peces eren filmades amb destí a les funcions de la Sala Mercè, amb les corresponents decoracions i vestuari, i hi havia la particularitat que darrera la pantalla se sentien les veus d'actors professionals com Carles Capdevila i Antoni Balot i altres d'afició o de circumstàncies, com Rafael Moragues. Podem ben dir que aquest espectacle, tal com es preparava i executava, fou aquí el precursor del cinema parlat.

No cal dir que la Sala Mercè es veia summament concorreguda, especialment els dies de festa i els dijous a la tarda, que la mainada no anava a col·legi, però el producte de les entrades no compensava gens ni mica les grosses despeses que ocasionava la successió dels espectacles, tenint sobretot en compte la poca cabuda del local.

Encara que Lluís Graner va perdre en aquesta empresa els primers diners, no era home capaç de desanimar-se, i sense pensar-s'hi gens pren en arrendament el Teatre Principal amb el coratjós propòsit d'ampliar i superar en grau màxim els espectacles que es donaven, pot dir-se que en miniatura, a la Sala Mercè.

Mai Barcelona no havia pogut assaborir —ni es fàcil que el cas es repeteixi, si no es en un futur incert— unes manifestacions d'art tan magnífiques, quant a presentació fastuosa i varietat d'espectacle, com

les realitzades per Lluís Graner en el degà dels nostres coliseus des del 1905 al 1907, amb una esplendidesa i prodigalitat de les quals no hi havia cap altre exemple que l'empresa de Salvador Mir al Novetats els anys 1890 al 1895.

El pla dels ***Espectacles i Audicions Graner***, que així va titular-se l'empresa, que confiava anar més lluny del terme al qual va poder arribar, comprenia: a) Quadres plàstics musicals amb escenificació de temes i cançons populars, visions de naturalesa, història, costums, etc.; b) Funcions de teatre català, tragèdia grega i teatre estranger, antic i modern; c) Teatre líric català.

En el conjunt dels espectacles projectats, i que varen realitzar-se en gran part, va palesar-se la influència del Teatre Íntim. Adrià Gual va assumir-ne, amb Lluís Graner, la direcció general i tingué la satisfacció de poder veure prosperar el seu intent d'escenificar la cançó popular, que havia fallat sorollosament quan va estrenar *Blancaflor* al Líric en una sessió del Teatre Íntim. Quant al teatre líric, l'empresa s'encarregà de continuar i millorar en gran superlatiu l'assaig del Teatre Líric Català efectuat l'any 1901 al Teatre Tívoli.

Per a la realització d'aquestes funcions fou demanat el concurs dels millors escenògrafs i els escriptors i músics de més anomenada, ensems que es formava una companyia lírica i una altra de dramàtica constituïdes per artistes de prestigi reconegut o que eren una esperança per a l'art escènic en la seva doble fase.

La gestió de l'empresa Lluís Graner, com a tal, va desenvolupar-se amb tota plenitud durant dues temporades: del 1905 al 1906 i del 1906 al 1907.

TEMPORADA 1905-1906

Capítols d'estrenes:

El Comte l'Arnau, visió llegendària en 4 quadres, lletra de Josep Carner, música d'Enric Morera i decoracions de Junyent, Moragas i Alarma, Urgellés i Vilomara. Se'n donaren 200 representacions i es van vendre 10.000 llibrets amb el text de l'obra.

La Fustots, rondalla popular en un acte, lletra de Josep Carner, decorat

d'Urgellés i il.lustracions musicals de Schumann. 36 representacions.

La matinada, visió de la naturalesa, lletra de Lluís Graner i Adrià Gual, música de Felip Pedrell, decoracions de Junyent.

El miracle del Tallat, llegenda en 3 quadres, lletra de J. Pin i Soler, música de Morera i decoracions de Brunet i Pous.

La nit de Nadal, visió musical en 5 quadres, lletra de Francesc Casas i Amigó, música de Joan Lamote de Grignon i decoracions de Vilomara i Junyent. 90 representacions.

Els tres tambors, cançó popular harmonitzada per Morera i escenificada per A. Gual, amb decoracions de Moragas i Alarma.

La presó de Lleida, cançó popular escenificada per A. Gual, música de Jaume Pahissa, amb decoracions de Moragas i Alarma, Vilomara i Junyent. 66 representacions,

Fra Garí, llegenda montserratina, lletra de Xavier Viura, música del mestre Enric Morera i decoracions de Moragas i Alarma, Vilomara i Junyent. 52 representacions.

Donzella qui va a la guerra, visió dramático-musical de Manuel de Montoliu i dels mestres Sancho Marraco i Lambert, decoracions de Moragas i Alarma. 38 representacions.

La sardana dels promesos, llibret de Josep Morató i música del mestre Esquerrà.

La barca, marina en un acte, lletra d'Apel.les Mestres, música d'Enric Morera.

Alcestitis, tragèdia d'Eurípides, versió en vers de Salvador Vilaregut.

El malalt imaginari, de Molière.

La festa dels Reis, de Shakespeare.

La malalta fingida, de Goldoni.

Lajove, drama en un acte, de Josep Morató.

Ultima primavera, d'Adrià Gual, amb aplicacions musicals de Grieg.

Es reposaren, a més, *L'alegria que passa*, de Russinyol i Morera; *La Rosons*, d'Apel.les Meatres i Morera; *La reina del cor*, d'Ignasi Iglesias i Morera i. algunes altres.

Les funcions escèniques anaren alternares amb notables concerts pels

executants següents: violinista Marian Perelló amb acompanyament d'orquestra dirigida per Lamote de Grignon; Associació Musical de Barcelona, sota la direcció del mestre susdit; trio Risler, Granados i Crickboom; pianistes Paderewski, Enric Granados i Emile Sauer.

TEMPORADA 1906-1907

Obres:

Nit de Reis, llegenda en dos actes, d'Apel.les Mestres, música d'Enric Morera. 135 representacions.

La dama d'Aragó, escenificació de la cançó popular per Josep Morató i música del mestre Esquerrà.

Festa completa, lletra de Frederic Palma, música de Narcisa Freixas.

Gaziel, d'Apel.les Mestres, música d'Enric Granados. 40 representacions.

Permeti'm, joguina de Lloís Puiggarí, música d'Esquerrà.

Les calderes d'en Pere Botero, obra d'espectacle de Josep Morató, música d'Esquerrà.

Pierrot lladre, d'Apel.les Mestres, música de Celestí Sadurní.

Innocència, d'Eduard Aulés, música de Grant.

La Santa Espina, rondalla en tres actes i sis quadres d'Àngel Guimerà i decoracions de Moragas i Alarma, Junyent, Vilomara i Urgellés, amb música del mestre Enric Morera. Més de 120 representacions.

Ton i Guida, de Humperdinck, traducció de *Hansel und Gretel*, per Joan Maragall.

Carmen, dues representacions de l'òpera de Bizet, per María Pichot de Gay.

La nina dormida al bosc, en dos actes i quatre quadres, de Manuel de Montoliu, música de Frederic Alonso i decoracions de Josep Castells. 33 representacions.

Joan de l'Os, llegenda en dos actes d'Apel.les Mestres i Enric Morera. 64 representacions.

Concerts:

Associació Musical de Barcelona, dirigida per Lamote de Grignon; Orquestra Filharmonica Barcelonina, sota la direcció de Josep Lassalle; Orfeó Català, dirigit per Lluís Millet; violoncelista Pau Casals; cantatriu

Maria Gay; violinista Joan Manen; pianistes Joaquim Malats, Enric Granados, comtessa Helene Moratyn, Raoul Pugno i Edouard Risler.

En les tardes dels dies feiners es donaven funcions de cinema amb inclusió d'un dels quadres plàstics musicals, a preus reduïts.

Ens hem entretingut a detallar d'una manera quasi completa les activitats artístiques de l'empresa ***Espectacles i Audicions Graner*** perquè creiem interessant de fer ressaltar la importància i l'abast d'aquelles manifestacions excepcionals. El públic omplia quasi cada dia la sala del Principal i s'havien establert uns dies de moda, uns Dilluns Dramàtics i unes Vetllades Selectes que eren motiu de reunió de la bona societat. Malgrat aquest èxit evident, l'empresa anava a la deriva i va acabar en una desfeta completa, esgotant els cabals que havia exposat d'una manera tan generosa Lluís Graner: es repetí el cas de l'empresari Salvador Mir, al Novetats. ¿Com es compren aquest catastròfic fracàs econòmic? Senzillament, perquè les despeses de presentació, execució i nòmines del personal sobrepassaven de bon tros els ingressos, suposant que el teatre fos sempre ple. Es donava el cas, paradoxal en aparença, que com més representacions es donaven d'una obra més diners s'hi perdien. Com va succeir amb *La Santa Espina*, amb els seus trenta-un personatges, nombrosa comparsa, orquestra, cors, tramoia, etc. A les acaballes de l'any 1906, Adrià Gual va cessar en la direcció artística i el va substituir en el càrrec el pintor Modest Urgell, però aquest canvi no va millorar la situació. Foren abandonats molts dels projectes en cartera, entre ella les representacions de l'òpera dramàtica *La Rosella*, d'Apel·les Mestres i música del mestre Rodoreda, obra que els autors ja tenien presentada, i *El cavaller Sant Jordi*, d'Angel Guimerà i Enric Morera, que els autors no van arribar a escriure ni compondre.

Lluís Graner va anar-se'n decebut però sense deure ni un cèntim a ningú, i creiem que va marxar a Amèrica, on havia residit molts anys, per tal de refer, si podia, la seva fortuna. Un altre home abnegat, Antoni Niubó, conegut amb el sobrenom de "matalasser de Gràcia", perquè aquesta era la seva professió i lloc de residència, va seguir mentre va

poder l'arriscada empresa. Entre el gran nombre d'obres que va posar en escena, entre estrenes i reposicions, figuraven les següents que, en conjunt, no desdeien de la trajectòria marcada per Lluís Graner:

El fill del rei, visió d'espectacle, de Marinel.lo, amb música d'Argelaga. 35 representacions.

Don Joan, de Molière, traducció d'Alfons Maseras i P. Prat Gaballí.

A peu pla, joguina d'Eduard Aulés i música de Frederic Alfonso.

Rodamón, en dos actes i diversos quadres, lletra de R. Nogueras Oller i música de Narcisa Freixas.

Els gendarmes, de Josep Morató amb música del mestre Sadurní.

L'èxit mes considerable fou l'obtingut en l'estrena de *La reina vella*, d'Angel Guimerà, amb música d'Enric Morera, que va aconseguir 105 representacions.

Encara que la nova empresa no es va excedir en despeses de decoració i presentació i es limitava a reproduir les obres més sumptuoses i de mes èxit de la gestió anterior, va creure prudent de deixar els afers a mans d'altri perquè els comptes tampoc no li sortien be i el 19 de setembre del 1908 inaugura les seves tasques una companyia de declamació dirigida pel primer actor Enric Giménez, de la qual formava part la primera actriu María Morera, la dama jove Margarida Xirgu i el primer actor còmic Josep Santpere, que es va dedicar quasi exclusivament al conreu, no direm del teatre català, sinó del teatre "en català", perquè el seu repertori es nodria de traduccions amb una persistència gairebé abusiva.

Francesc Curet

Història del Teatre Català, Barcelona 1967